

Marcin Kurr

Studenci Bytowa, Lęborka i Łeby w okresie średniowiecza do 1525 roku

Acta Cassubiana 10, 29-40

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marcin Kurr

Studenci Bytowa, Lęborka i Łeby w okresie średniowiecza do 1525 roku

Studia młodzieży z Bytowa, Lęborka i Łeby nigdy nie były przedmiotem osobnych badań. O studentach z tych miast nie wspominają także niemieckie ani polskie monografie historyczne¹. Nie opracowano również dla nich żadnego wykazu studentów – tak jak zrobił to Max Perlbach dla młodzieży z Prus Wschodnich i Zachodnich, a uzupełnili go przede wszystkim Robert Toeppen i Horst Kenkel². Wynika to głównie z faktu, że omawiany teren należał do diecezji kamieńskiej i późniejszej prowincji pomorskiej³. Ponadto inaczej potoczyły się losy polityczne Ziemi Bytowsko-Lęborskiej. Początkowo – do 1454 roku – leżała ona w całości w granicach państwa krzyżackiego. W czasie wojny trzynastoletniej (1454–1466) teren ten przechodził z rąk do rąk, aby ostatecznie przypaść na zasadzie dożywotniego lenna, nadanego przez króla polskiego Kazimierza Jagiellończyka, księciu pomorskiemu Erykowi II. Po jego śmierci Ziemia Bytowsko-Lęborska nie wróciła jednak do Rzeczypospolitej. Pomimo podejmowanych prób odzyskania tego tery-

¹ R. Cramer, *Geschichte der Lande Lauenburg und Bütow*, Königsberg 1858; *Dzieje Lęborka*, pod red. J. Lindmajera i T. Fachury, Poznań 1982; *Dzieje ziemi bytowskiej*, pod red. S. Gierszewskiego, Poznań 1972; *Historia Bytowa*, pod red. Z. Szultki, Bytów 1998; C. Goetzmann, *Geschichte der Stadt Lauenburg in Pommern*, Lauenburg 1900; F. Krüger, *Heimatkunde des Kreises Bütow*, H. 2. *Das Land Bütow, ein deutsches Land. Geschichte der Heimat in Bildern*, 1 Teil, Bütow 1929; C. D. Schmidt, *Lębork (Lauenburg in Pommern). Szanować i kochać detale*, Lębork 2007; F. Schulz, *Geschichte des Kreises Lauenburg in Pommern*, Lauenburg 1912; Z. Szultka, *Szkice historyczne o dawnej Łebie*, Gdańsk 2000.

² H. Kenkel, *Studenten aus Ost- und Westpreussen an ausserpreussischen Universitäten vor 1815*, Hamburg 1981; M. Perlbach, *Prussia Scholastica. Die Ost- und Westpreussen auf den mittelalterlichen Universitäten*, Braunsberg 1895; R. Toeppen, *Zu Perlbach's Prussia Scholastica S. 167 und 168*, *Altpreussische Monatschrift*, nr 27 (1897).

³ B. Kumor, *Granice metropolii i diecezji polskich (966–1939)*, Lublin 1969; J. Spors, *Podziały administracyjne Pomorza Gdańskiego i Sławiensko-Słupskiego od XII do początku XIV wieku*, Słupsk 1983, s. 37-46.

torium przez królów polskich nie udało się go wcielić w granice państwa polskiego i pozostał on lennem, zarządzanym przez dynastię Gryfitów, co również – niewątpliwie w dużym stopniu – uwarunkowało kierunki wyboru uczelni przez studentów Bytowa, Łęborka i Łeby⁴.

Badania nad studiami młodzieży z terenu państwa krzyżackiego w średniowieczu, a następnie Prus Królewskich prowadzone były dotychczas głównie dla dużych miast w okresie nowożytnym, dla których zachowała się większa baza źródłowa⁵. W niewielkim stopniu objęły one ośrodki mniejsze. Wyjątek stanowi Malbork, dla którego w ostatnim czasie badania przeprowadzono kompleksowo do 1773 roku⁶.

W związku z brakiem jakichkolwiek zestawień i wykazów konieczne było sięgnięcie do drukowanych metryk uniwersyteckich – Frankfurtu nad Odrą, Gryfii, Krakowa, Lipska, Rostoku, Wiednia i Wittenbergi⁷. Niestety, nie wszystkie tego typu źródła się zachowały. Szczególne braki dotyczą końca XIV i początków XV wieku.

Dla XV i początków XVI wieku opublikowano większość metryk szkół wyższych, jednakże nie w każdej z nich odnaleziono informacje o studentach z omawianych miast. W trakcie analizy źródeł nie dostrzeżono nazwisk z Bytowa, Łęborka i Łeby na uniwersytetach w Padwie, Erfurcie, Bolonii, Orleanie, Ingolstadt, Lovain, Montpellier, Trier czy Moguncji⁸.

⁴ *Historia Pomorza*, pod red. G. Labudy, t. 1, cz. 2, Poznań 1972, s. 294-297; Tamże, t. 2, cz. 1, Poznań 1976, s. 786-787.

⁵ M. Pawlak, *Studia uniwersyteckie młodzieży z Prus Królewskich w XVI–XVIII wieku*, Toruń 1988.

⁶ M. Pawlak, W. Długokęcki, *Studia uniwersyteckie malborezyków do 1773 roku*, Bydgoszcz 2004.

⁷ *Album Academiae Vitebergensis ab 1502 usque 1602*, ed. C. E. Foerstemann, t. 1, Lipsiae 1841, t. 2-3, Halis 1894–1905; *Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis*, t. 1-3, wyd. A. Chmiel, Kraków 1887–1904; t. 4, wyd. J. Zanthey z pomocą H. Barycza, Kraków 1950; t. 5, wyd. K. Lewicki z pomocą J. Zantheya, Kraków 1956; *Ältere Universitätsmatrikeln, II, Greifswald*, Bd. 1-2, hg. v. E. Friedländer, Leipzig 1893–1894; *Ältere Universitätsmatrikeln der Universität Frankfurt a. Oder*, hg. v. E. Friedlander, Bd. 1-3, Leipzig 1887–1891; *Die Matrikel der Universität Rostock*, Bd. 1-3, hg. v. A. Hofmeister, Rostock 1889–1895; Bd. 4-7, hg. v. E. Schäfer, Rostock 1904–1922; *Die Matrikel der Wiener Universität 1377–1689*, Bd. 1-5, hg. v. F. Gall, M. Szaivert, Wien 1954–1975; *Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z XV wieku*, wyd. A. Gąsiorowski, przy współpracy T. Jurka, J. Skierskiej, W. Swobody, Kraków 2000; *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508*, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, J. Skierska, przy współpracy R. Grzesika, t. 1-2, Kraków 2004; *Matrikel der Universität Leipzig 1409–1559*, hg. v. G. Erler, Bd. 1-3, Leipzig 1897–1902; *Statuta nec non Liber Promotionum Philosophorum in Universitate studiosorum Jagellonica, ab anno 1402 ad anno 1849*, ed. J. Muczkowski, Cracoviae 1849.

⁸ *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini ab anno 1501 ad annum 1525*, a cura di E. Martellozzo Forin, [w:] *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini (1406–1806)*,

Niniejszy artykuł ma na celu przybliżenie i omówienie zdobytych dotychczas i niepublikowanych informacji na temat studiującej młodzieży, jak i szkolnictwa w małych miastach okręgu bytowsko-łęborskiego.

Przyszły student rozpoczynał swoją edukację na poziomie szkolnictwa miejskiego, które było z pewnością pierwszym etapem kariery naukowej. Istniejące w omawianych miastach szkoły związane były z pewnością ściśle z parafiami i pozostawały pod kontrolą proboszcza. Teoretycznie więc przy każdej parafii powinna funkcjonować szkoła elementarna⁹. Z faktu, że parafia bytowska poświęcona jest w źródłach w 1335 roku¹⁰, parafia łęborska w 1338 roku¹¹, a parafia w Łębie powstała zapewne po nadaniu miastu prawa lubeckiego w 1357 roku¹², można wysnuć wniosek, że równocześnie zaczęły w tych ośrodkach funkcjonować szkoły.

Istnienie szkoły w Bytowie potwierdzają liczne zapisy darowizn wielkiego mistrza dla ubogich uczniów, zawarte w księdze malborskiego skarbnika zakonnego. Na rzecz bytowskiej szkoły ofiarowano już we wrześniu 1399 roku 4 wiardunki. Kolejne darowizny pochodzą z lat 1404–1406 i 1409 – w 3 przypadkach po 2 wiardunki, a w 1405 roku aż 6 wiardunków¹³. Na temat łęborskiej szkoły pierwsza informacja natomiast pojawia się dopiero w 1409 roku, kiedy to wielki mistrz ofiarował uczniom z Łęborka 2 wiardunki¹⁴.

Szkoły parafialne nie umożliwiały jednak zdobycia dobrego wykształcenia – uczono w nich zapewne głównie śpiewu kościelnego, podstawowych modlitw oraz początków łaciny. Zajęcia prowadził najprawdopodobniej dzwonnik lub

parte 3, vol. 1, Padova 1969; *Acten der Erfurter Universität*, hg. v. H. Weissenborn, Bd. 1-3, Halle 1881–1889; *Das Promotionsbuch der Artisten Fakultät (1473–1603) der Trierer Universität*, hg. v. L. Kiel, Trier 1917; *Deutsche Studenten in Bologna 1289–1562*, hg. v. G. Knod, Berlin 1899; *Die Matrikel der Ludwig-Maximilians-Universität Ingolstadt-Landshut-München (1472–1750)*, Bd. 1-3, hg. v. G. v. Pölnitz, München 1937–1941; *Le Livres des procureurs de la Nation Germanique de l'ancienne Université d'Orléans 1444–1602*, t. 1-2, ed. H. de Ridder-Symoens, D. Illmer, C. M. Ridderikhoff, Lejda 1978–1980; *Matricule de l'Université de Lovain 1426–1683*, t. 1-6, Bruxelles 1903–1963; *Matricule de l'Université de médecine de Montpellier (1503–1599)*, ed. M. Gouron, Genève 1957; *Notitia Doctorum sive catalogus doctorum qui in collegiis Philosophiae et Medicinae Bononiae laureati fuerunt ab Anno 1480 usque ad Annom 1800*, ed. G. Bronzino, Milano 1962; *Verzeichnis der Studierenden der Älten Universität Mainz, Beiträge zur Geschichte der Universität Mainz*, Bd. 13, H. 1-3, Wiesbaden 1979–1981.

⁹ T. Borawska, *Życie umysłowe na Warmii w czasach Mikołaja Kopernika*, Toruń 1996, s. 52-60.

¹⁰ *Historia Bytowa...*, s. 9.

¹¹ *Dzieje Łęborka...*, s. 42.

¹² Z. Szultka, *Szkice historyczne...*, s. 104.

¹³ *Das Marienburger Tresslerbuch der Jahre 1399–1409*, hg. [E]. Joachim, Königsberg 1896, s. 32, 326, 367, 402, 534.

¹⁴ Tamże, s. 534.

organista – jak było między innymi w średniowiecznym Tczewie¹⁵. Nie były to również szkoły, które dawałyby swoim uczniom wykształcenie umożliwiające podjęcie nauki na uniwersytecie – inaczej niż w Malborku, gdzie od początku lat siedemdziesiątych XIV wieku istniała szkoła o średnim poziomie, który umożliwiał podjęcie studiów wyższych¹⁶.

Pozostaje więc pytanie, gdzie przyszli kandydaci studiów uniwersyteckich zdobywali podstawowe wykształcenie, które pozwoliłoby im na kontynuowanie dalszej nauki na poziomie wyższym.

Jedyną drogą zapewniającą należyte wykształcenie, które przygotowałoby przyszłych kandydatów na studia wyższe, był wyjazd do szkół funkcjonujących w innych miastach. Przyszli studenci na studia udawali się zapewne początkowo do Gdańska, Elbląga, Chełmna lub Malborka, a w późniejszym okresie do miast Pomorza Zachodniego, gdzie mogli przygotować się do zajęć uniwersyteckich.

Kolejnym etapem wykształcenia po ukończeniu szkoły średniej było podjęcie studiów wyższych. I tak na podstawie odnalezionego w metrykach materiału można wyciągnąć kilka ogólnych wniosków, dotyczących studentów z Bytowa, Łęborka i Łeby. Oprócz ilości osób studiujących da się również określić popularność uczelni wyższych w poszczególnych okresach.

Z okresu do 1525 roku z analizowanego okręgu łęborsko-bytowskiego znanych jest z nazwiska 28 studentów. Najwięcej osób zapisanych na studia wyższe pochodziło z Łęborka (18 nazwisk), najmniej natomiast z Bytowa (3 nazwiska) i nieco więcej z Łeby (7 nazwisk).

Nieznany jest niestety żaden student z omawianego okręgu z XIV wieku. W pierwszej połowie XV wieku – do czasu wybuchu wojny trzynastoletniej – na studiach pojawiło się 5 osób – po jednej z Bytowa i Łeby oraz 3 z Łęborka. Z samego okresu wojny trzynastoletniej znamy 3 nazwiska studentów z Łęborka. II połowa XV wieku to wzrost liczby studentów do 10 osób: z Łęborka (6), Łeby (3) i Bytowa (1). 10 osób znanych jest również z I ćwierci XVI wieku – z Łęborka (6), Łeby (3) i Bytowa (1).

Wśród ośrodków akademickich wybieranych przez studentów z Bytowa, Łęborka i Łeby najbardziej popularnym był Rostok. Na tę uczelnię zapisało się 13 z 28 znanych z metryk uniwersyteckich studentów. Szczególny wzrost liczby studiujących nastąpił w II połowie XV wieku. Drugim ośrodkiem naukowym, do którego przybywała młodzież z omawianego okręgu, był Lipsk – studiowało tu 5 osób. Studia w tym ośrodku naukowym podejmowano już w I połowie XV wieku oraz w trakcie i tuż po wojnie trzynastoletniej. Pozostałe uniwersytety cieszyły się mniejszą popularnością. Przed wojną z zakonem krzyżackim (1454–1466) odnotowano w metryce wiedeńskiej trzech studentów. W Krakowie pojawiło się dwóch

¹⁵ *Historia Tczewa*, pod red. W. Długokęckiego, Tczew 1998, s. 70.

¹⁶ W. Długokęcki, *Elita władzy miasta Malborka...*, s. 71-72.

studiujących w I i II połowie XV wieku. W latach dziewięćdziesiątych XV wieku na studiach w Gryfii pojawiła się jedna osoba. Od początku XVI wieku natomiast popularne stają się również nowe, założone w tym czasie, uczelnie – w Wittenberdze i Frankfurcie nad Odrą – do tych ośrodków przybyły po dwie osoby.

Obecność studentów z Bytowa i Łęborka na Uniwersytecie Lipskim w I połowie XV wieku i w pierwszych latach po wojnie trzynastoletniej wynika z popularności tego ośrodka naukowego wśród młodzieży państwa krzyżackiego w owym czasie. Lipska uczelnia stała się od momentu jej utworzenia w 1409 roku często odwiedzanym miejscem studiów przez studentów z państwa zakonnego i przejęła rolę dotychczasowych ośrodków – Pragi i uczelni włoskich¹⁷.

Z powyższego zestawienia również widać, że większość znanych studentów udawała się na studia do Rostoku. Świadczy to więc o tym, że ta właśnie uczelnia stała się uniwersytetem krajowym dla okręgu bytowsko-łęborskiego w średniowieczu – tak jak Kraków dla Prus Królewskich po 1466 roku. Wynika to zapewne z faktu przyłączenia tego terytorium do księstwa pomorskiego. Zastanawiające jest jednak to, że bliżej położony uniwersytet w Gryfii nie stał się częściej odwiedzanym miejscem przez studentów omawianych miast. Prawdopodobnie uczelnia rostocka cieszyła się większym prestiżem. Świadczą o tym badania Z. Nowaka, który wykazał, że w ciągu ponadstuletniego okresu więcej studentów z obszaru Pomorza Wschodniego zapisywało się właśnie na studia w Rostoku, a nie Gryfii¹⁸.

Ukończenie studiów wyższych było niewątpliwie jednym ze sposobów poprawienia swojej pozycji społecznej, awansu w strukturze społeczeństwa feudalnego. Jednakże na temat kariery odnalezionych w źródłach uniwersyteckich studentów z okręgu łęborsko-bytowskiego wiadomo niewiele. Nie zachowały się również informacje o tym, jak przebiegała nauka poszczególnych studentów – nie wiadomo, ilu z nich ukończyło rozpoczęte kierunki studiów. Jedynie dwóch studentów z Łęby uzyskało stopień bakałarza – Szymon z Łęby w 1429 roku na uczelni krakowskiej¹⁹ i Bartłomiej Barow w 1492 roku w Gryfii²⁰.

Niewiele wiadomo również na temat dalszych losów studentów z omawianego okręgu. Prawdopodobnie część z nich zrobiła karierę duchownych, inni weszli w struktury lokalnej administracji terytorialnej (krzyżackiej, a później polskiej), jeszcze inni zatrudniani byli zapewne jako dyplomaci, notariusze i kierownicy szkół miejskich. Możliwe też, że udawali się do innych miast – większych ośro-

¹⁷ M. Biskup, *Die Bedeutung der Leipziger Universität für das intellektuelle Leben des polnischen Staates im 15. bis zur Mitte des 16. Jahrhunderts*, [w:] tenże, *Opera minora. Studia z dziejów zakonu krzyżackiego, Prus, Polski i krajów nadbałtyckich*, Toruń 2002, s. 419.

¹⁸ Z.H. Nowak, *Związki Prus z uniwersytetami w Rostocku i Gryfii w XV i początkach XVI wieku*, „Zapiski Historyczne”, t. 33, 1968, z. 4, s. 35.

¹⁹ *Statuta nec non Liber Promotionum Philosophorum...*, s. 21.

²⁰ *Ältere Universitätsmatrikeln, II, Greifswald...*, Bd. I, s. 124.

ków – tam robiąc karierę na podobnych, ale jakże bardziej lukratywnych stanowiskach.

Po ukończeniu studiów wyższych swoją drogę z karierą duchownego związało 4 studentów z Lęborka. Dwóch z nich pełniło funkcję plebanów. Pierwszy poświadczony w źródłach – Mikołaj Ulrici, studiujący we Wiedniu w 1450 roku²¹, objął w 1483 roku stanowisko plebana w kościele św. Jakuba w Lęborku i pełnił je do lat dziewięćdziesiątych XV wieku²². Podobnie Jerzy Kosse, student rostocki w 1468 roku i pochodzący z Lęborka²³, został około 1483 roku proboszczem w Łebie²⁴.

W 1511 roku na studiach we Frankfurcie nad Odrą pojawił się Andrzej Schultz²⁵. Jest on prawdopodobnie tą samą osobą co wikariusz Andrzej Schulte, który wystąpił wraz z Mikołajem Becker, Grzegorzem Vicke i Janem Howeschilt w dokumencie wydanym w Lęborku przez księcia Bogusława X dnia 22 sierpnia 1517 roku, a zawierającym orzeczenie sądowe, dotyczące pewnego kościelnego lenna²⁶.

W 1470 roku studentem w Lipsku był pan (dominus) Bernard z Lęborka²⁷. Predykat pojawiający się po jego imieniu wskazuje również na duchownego, jednakże w zachowanych źródłach nie występuje.

Inną drogą kariery było zdobywanie majątku, dzięki nabytym na wyższej uczelni umiejętnościom i wiedzy. Przykładem takiego wyboru może być Szymon Pyrchen – student w Rostoku w 1507 roku²⁸. Jest on bowiem najprawdopodobniej tą samą osobą, co odbiorca królewskiego przywileju z 1526 roku na Grabowo i 3 inne wsie w okręgu kościerskim²⁹. Pirchowie posiadali również dobra w okręgu lęborskim (Retkowice i Niebędzino) oraz słupskim (m.in. Kozy). Grabowo i pozostałe wsie objęte przywilejem królewskim z 1526 roku nabył w 1484 roku Piotr Pirchen, używający też nazwiska Kozicki, które wskazuje, że posiadał również Kozy. W 1532 roku Grabowo i okoliczne wsie Szymon Pirchen Kozicki sprzedał Krzysztofowi Boroszewskiemu³⁰.

Wśród studentów pochodzących z Lęborka można także wskazać na powiązania z członkami lokalnej administracji terytorialnej. Na zasadzie podobieństwa

²¹ *Die Matrikel der Wiener Universität...*, Bd. I, s. 279.

²² Informację tę zawdzięczam prof. UG dr. hab. Klemensowi Bruskiemu.

²³ *Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. I, s. 156.

²⁴ Z. Szultka, *Szkice historyczne...*, s. 106.

²⁵ *Ältere Universitätsmatrikeln der Universität Frankfurt a. Oder...*, Bd. I, s. 31.

²⁶ R. Cramer, *Geschichte der Lande Lauenburg und Bütow...*, t. II, s. 150.

²⁷ *Matrikel der Universität Leipzig...*, Bd. I, s. 279.

²⁸ *Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. II, s. 30.

²⁹ *Matricullarum Regni Poloniae Summaria*, pod red. T. Wierzbowskiego, t. IV, cz. 2, Warszawa 1912, nr 14800, s. 340.

³⁰ Informacje te zawdzięczam prof. UG dr. hab. Klemensowi Bruskiemu.

nazwisk, występującego u Krystiana Weignera³¹, Jana Wegera³² i Jana Weghenera³³ można wywnioskować o istnieniu swego rodzaju powiązań rodzinnych między nimi oraz o ich związkach z Wejherami – wójtami Łęby. Wejherowie sprawowali urząd wójtowski w Łębie z pewnością od XIV do początków XVI wieku. W 1434 roku pojawił się Mikołaj Wejher – syn wójta Łęby. Z kolei w 1455 roku urząd wójta sprawował Jerzy Wejher, którego bratem był Jan Wejher. Obaj posiadali też nieznanego z imienia brata w Łęborku³⁴.

Brak niestety potwierdzenia, czy którykolwiek z odnalezionych studentów wszedł w struktury miejscowej elity władzy. Można jedynie powiązać niektórych z nich z członkami rady. I tak prawdopodobnie Mikołaj Baruldi³⁵ spokrewniony był z Erdmanem Baroldem – kompanem burmistrza bytowskiego, który wraz z burmistrzem Bartelem Dumrąse pojawił się jako świadek w przywileju dla wsi Struszewo w powiecie bytowskim w 1435 roku³⁶.

Podobnie zapewne pewnego rodzaju związki rodzinne istniały między Jerzym Labun'em, jednym ze studentów bytowskich³⁷, a Janem Labbun'em – mieszczaninem i kamlarzem bytowskim, wspomnianym w 1498 i 1500 roku³⁸. Jan Labbun poświadczony jest jednocześnie jako właściciel domu, z pewnością wraz z parcelą – z czego wynika, że był człowiekiem majątnym. Obaj Labun'owie pochodzili prawdopodobnie z pobliskiej wsi Łebunia³⁹ i byli zapewne spokrewnieni z burmistrzem bytowskim, urzędującym przed 1550 rokiem⁴⁰.

Również w Łęborku odnaleźć można powiązania między studentami a członkami elity władzy na zasadzie podobieństwa nazwisk. I tak zapewne Gerard Redding – członek rady w latach 1440–1451 i przedstawiciel Łęborka na zjazdach stanów pruskich⁴¹ mógł być spokrewniony z Grzegorzem Reddingem – studentem na uczelni w Rostoku w 1465 roku⁴².

³¹ *Die Matrikel der Wiener Universität...*, Bd. I, s. 279.

³² *Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. I, s. 161.

³³ Tamże, s. 204.

³⁴ Z. Szultka, *Szkice historyczne...*, s. 52-53.

³⁵ *Matrikel der Universität Leipzig...*, Bd. I, s. 67.

³⁶ R. Cramer, *Geschichte der Lande Lauenburg und Bütow...*, Bd. II, s. 198.

³⁷ *Album Academiae Vitebergensis...*, Bd. I, s. 45.

³⁸ Archiwum Państwowe w Gdańsku (APG), Akta miasta Gdańska do 1525 roku, 300 D, 36A, 147, 148.

³⁹ M. Michalczyk – Haxha, *Toponimia byłego powiatu łęborskiego*, Gdańsk 1981 (maszynopis), s. 78.

⁴⁰ *Historia Bytowa...*, s. 22.

⁴¹ *Acten der Ständetage Preussens unter der Herrschaft des Deutschen Ordens*, hg. v. M. Toeppen, Band II, Leipzig 1890, nr 100, s. 161, nr 138, s. 195; *Acten der Ständetage Preussens unter der Herrschaft des Deutschen Ordens*, Bd. III, Leipzig 1892, nr 141, s. 318, nr 149, s. 343.

⁴² *Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. I, s. 144.

Możliwe także, że Bernard Senftopf⁴³ studiujący w 1453 roku we Wiedniu był powiązany rodzinnie (synem?) z Wawrzyńcem Senfftopp'em – kamlarzem miejskim w 1454 roku⁴⁴ i burmistrzem w 1459 roku⁴⁵, który to wraz z grupą rajców próbował w 1459 roku (w trakcie wojny trzynastoletniej) poddać miasto krzyżakom, za co został usunięty z miasta przez gdańszczan⁴⁶. Możliwe również, że Bernard Senftopf jest tożsamy ze studiującym w 1470 roku w Lipsku panem (dominus) Bernardem z Lęborka⁴⁷. Na wysunięcie takiego przypuszczenia pozwala fakt noszenia takiego samego, dość rzadkiego imienia.

Z kolei Jan Dorman⁴⁸ mógł być spokrewniony z Mikołajem Dorrmanem – starszym ławnikiem i przedstawicielem Lęborka na zjazdach stanów pruskich w 1454 roku⁴⁹.

Przypuszczalnie również Marcin Molies⁵⁰ mógł być potomkiem Jana Melius – burmistrza Lęborka i wysłannika na zjazdy stanów pruskich w 1453 i 1454 roku⁵¹.

Na początku XVI wieku wśród studentów uniwersytetu frankfurckiego pojawił się Mikołaj Hauenschilt⁵². Mógł on być blisko spokrewniony z Janem Howeschild – lęborskim rajcą, który wraz z wikariuszem Grzegorzem Vice w 1512 roku uczestniczył jako strona kontraktu, zawartego z Mistrzem Michałem z Gdańska na wykonanie przez niego tablicy z predellą i trzema wizerunkami⁵³. Jan Howeschilt pojawił się również – jak już wspomniano – w dokumencie Bogusława X w 1517 roku, dotyczącym orzeczenia sądowego w sprawie lenna kościelnego⁵⁴.

⁴³ *Die Matrikel der Wiener Universität...*, Bd. II, s. 21.

⁴⁴ *Acten der Ständetage Preussens unter der Herrschaft des Deutschen Ordens* (ASP), Bd. IV, Leipzig 1894, nr 138, s. 261.

⁴⁵ R. Cramer, *Geschichte der Lande Lauenburg und Bütow...*, Bd. I, s. 159; Fr. Schulz, *Geschichte des Kreises Lauenburg in Pommern*, s. 306; J. Lindau, *Geschichte des dreizehnjährigen Krieges*, in: *Scriptores rerum Prussicarum. Die Geschichtsquellen der Preußischen Vorzeit bis zum Untergange der Ordensherrschaft*, hg. v. T. Hirsch, E. Strehlke, M. Toeppen, Leipzig 1870, s. 565.

⁴⁶ M. Biskup, *Trzynastoletnia wojna z Zakonem Krzyżackim 1454–1466*, Warszawa 1967, s. 549.

⁴⁷ *Matrikel der Universität Leipzig...*, Bd. I, s. 279.

⁴⁸ *Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. I, s. 148.

⁴⁹ ASP IV nr 138, s. 261, nr 260, s. 401.

⁵⁰ *Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. I, s. 187.

⁵¹ ASP III nr 315, s. 585 – 586, ASP IV nr 260, s. 400.

⁵² *Ältere Universitätsmatrikeln der Universität Frankfurt a. Oder...*, Bd. I, s. 31.

⁵³ Wozniński A., *Wokół kontraktu Mistrza Michała na nastawę ołtarzową dla Lęborka z 1512 roku*, „Biuletyn Historyczny Lęborskiego Bractwa Historycznego i Muzeum w Lęborku”, (2004), nr 24, s. 58.

⁵⁴ R. Cramer, *Geschichte der Lande Lauenburg und Bütow...*, Bd. II, s. 150.

Możliwe, że wykształcenie nie stanowiło specyficznego dla elity władzy omawianych miast wyznacznika, który wyróżniałby tę grupę spośród innych mieszczan. Jednocześnie da się zauważyć tendencje do posyłania dzieci wpływowych w mieście osobistości na studia uniwersyteckie, głównie w wieku XV – podobnie jak w przypadku grupy kierowniczej Malborka⁵⁵.

Na podstawie zachowanej korespondencji Bytowa, Łęborka i Łęby z Gdańskiem można zauważyć także powiązania rodzinne między Szymonem Prawest z Łęby⁵⁶ a Mikołajem Prawest – kupcem z Łęborka, który zajmował się handlem z gdańszczanami, wzmiankowanym w 1480 i 1481 roku⁵⁷. W jego sprawie interweniowała rada miejska Łęborka do rady miejskiej Gdańska. Doznał on bowiem szkód na swoim towarze wiezionym do Gdańska, zapewne na sprzedaż, od mura-rza – Eggerta Lavensteen w 1480 roku. W 1481 roku z kolei Mikołaj Prawest zwracał się za pośrednictwem łęborskiej rady miejskiej w sprawie niespłaconego długu przez Eggerta Molnera z Gdańska.

Listy studentów

Bytów

Baruldi Nicolas 1421a Lipsk
(*Matrikel der Universität Leipzig...*, Bd. I, s. 67)

Labun Jeorius de Bitau dioc. Camenensis 1512a Witteberga
(*Album Academiae Vitebergensis...*, Bd. I, s. 45)

Nicolaus Conradi de (Beythom) Bewtav dioc. Camenensis 1487b Kraków
(*Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis...*, Bd. I, s. 283; *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego...*, t. 1, s. 465)

Łębork

Arnstede Albertus de Lowinborg 1467a Lipsk
(*Matrikel der Universität Leipzig...*, Bd. I, s. 263)

⁵⁵ W. Długokęcki, *Elita władzy miasta Malborka...*, s. 71-72.

⁵⁶ *Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. II, s. 43.

⁵⁷ APG 300 D, 36A, 71, 72.

- Bernhardus dominus de Loffinborg 1470b Lipsk
(*Matrikel der Universität Leipzig...*, Bd. I, s. 279)
- Dorman Johannes de Lowenborch 1466a Rostok
(*Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. I, s. 148)
- Hauenschilt Nicolaus de Lawenberg 1511b Frankfurt/O
(*Ältere Universitätsmatrikeln der Universität Frankfurt a. Oder...*, Bd. I, s. 31)
- Iacobus de Lowenborch 1467a Lipsk
(*Matrikel der Universität Leipzig...*, Bd. I, s. 262)
- Klappatz Jacobus de Louenborch circa Dantiscum 1512a Rostok
(*Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. II, s. 49)
- Kosse Georgius de Lowenborch 1468a Rostok
(*Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. I, s. 156)
- Michael Adam de Lawenberg 1512a Frankfurt/O
(*Ältere Universitätsmatrikeln der Universität Frankfurt a. Oder...*, Bd. I, s. 32)
- Molies Martinus de Lowenborch 1474a Rostok
(*Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. I, s. 187)
- Nicolaus Ulrik 1450a Wien
(*Die Matrikel der Wiener Universität...*, Bd. I, s. 279)
- Pyrchen Simon de Louenborch ex Pomerania 1507a Rostok
(*Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. II, s. 30)
- Redding Gregorius de Louwenborch 1465a Rostok
(*Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. I, s. 144)
- Schultz Andreas de Lauenberg 1511b Frankfurt/O
(*Ältere Universitätsmatrikeln der Universität Frankfurt a. Oder...*, Bd. I, s. 31)
- Senftopf Bernhardus de Lawmburg 1453a Wien
(*Die Matrikel der Wiener Universität...*, Bd. II, s. 21)
- Weigner Cristianus de Lobenburk 1450a Wien
(*Die Matrikel der Wiener Universität...*, Bd. I, s. 279)
- Weger Johannes de Louenborch 1514a Rostok
(*Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. II, s. 56)
- Weghener Johannes de Louwenborch 1469a Rostok
(*Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. I, s. 161)
- Wulffen Caspar de Lauenborch 1456b Lipsk
(*Matrikel der Universität Leipzig...*, Bd. I, s. 204)

Łęba

Barow Bartholomeus de Leba bacc. 1492b Greifswald
(*Ältere Universitätsmatrikeln, II, Greifswald...*, Bd. I, s. 124)

Kosse Paulus de Leba 1481a Rostok
(*Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. I, s. 224)

Moltke Matheus de Leba 1523a Rostok
(*Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. II, s. 84)

Prawest Simoen de Leba 1510a Rostok
(*Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. II, s. 43)

Rogge Johannes de Leba 1502b Rostok
(*Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. II, s. 13)

Symon Marci de Lewa 1428a, bacc. 1429 Kraków⁵⁸
(*Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego...*, s. 24; *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego...*, s. 141; *Statuta nec non Liber Promotionum Philosophorum...*, s. 21)

Tymmerman Laurencius de Leba 1489a Rostok
(*Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. I, s. 250)

Tabela 1**Frekwencja studentów z poszczególnych miast od końca XIV wieku do 1525 roku**

Lata	Bytów	Łębork	Łęba	Razem
do 1420 roku	0	0	0	0
1421–1430	1	0	1	2
1431–1440	0	0	0	0
1441–1450	0	2	0	2
1451–1460	0	2	0	2
1461–1470	0	7	0	7
1471–1480	0	1	0	1
1481–1490	1	0	2	3
1491–1500	0	0	1	1
1501–1510	0	1	2	3
1511–1520	1	5	0	6
1521–1525	0	0	1	1

⁵⁸ W najnowszym wydaniu *Metryki Uniwersytetu Krakowskiego...*, t. 2, s. 268 (indeks) oraz w publikacji: *Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z XV wieku...*, s. 154 (indeks) – Simon de Lewa tożsamy z Simonem Marci de Lewa identyfikowany jest jako

Źródło: *Album Academiae Vitebergensis...*, Bd. I, s. 45; *Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis...*, Bd. I, s. 283; *Ältere Universitätsmatrikeln, II, Greifswald...*, Bd. I, s. 124; *Ältere Universitätsmatrikeln der Universität Frankfurt a. Oder...*, Bd. I, s. 31, 32; *Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. I, s. 144, 148, 156, 161, 187, 224, 250; Bd. II, s. 13, 30, 43, 49, 56, 84; *Die Matrikel der Wiener Universität...*, Bd. I, s. 279, Bd. II, s. 21; *Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego...*, s. 24; *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego...*, t. 1, s. 465, t. II, s. 141; *Matrikel der Universität Leipzig...*, Bd. I, s. 67, 204, 262, 263, 279; *Statuta nec non Liber Promotionum Philosophorum...*, s. 21.

Tabela 2

Frekwencja studentów z poszczególnych miast na poszczególnych uniwersytetach w okresie od II połowy XIV wieku do 1525 roku⁵⁹

Lata	Rostok	Lipsk	Frankfurt	Wiedeń	Kraków	Witteberga	Greiswald
do 1420	0	0	0	0	0	0	0
1421–1430	0	1 B	0	0	1 Ł	0	0
1431–1440	0	0	0	0	0	0	0
1441–1450	0	0	0	2 Le	0	0	0
1451–1460	0	1 Le	0	1 Le	0	0	0
1461–1470	4 Le	3 Le	0	0	0	0	0
1471–1480	1 Le	0	0	0	0	0	0
1481–1490	2 Ł	0	0	0	1 B	0	0
1491–1500	0	0	0	0	0	0	1 Ł
1501–1510	2 Ł 1 Le	0	0	0	0	0	0
1511–1520	2 Le	0	3 Le	0	0	1 B	0
1521–1525	1 Ł	0	0	0	0	0	0

Źródło: *Album Academiae Vitebergensis...*, Bd. I, s. 45; *Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis...*, Bd. I, s. 283; *Ältere Universitätsmatrikeln, II, Greifswald...*, Bd. I, s. 124; *Ältere Universitätsmatrikeln der Universität Frankfurt a. Oder...*, Bd. I, s. 31, 32; *Die Matrikel der Universität Rostock...*, Bd. I, s. 144, 148, 156, 161, 187, 224, 250; Bd. II, s. 13, 30, 43, 49, 56, 84; *Die Matrikel der Wiener Universität...*, Bd. I, s. 279, Bd. II, s. 21; *Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego...*, s. 24; *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego...*, t. 1, s. 465, t. II, s. 141; *Matrikel der Universität Leipzig...*, Bd. I, s. 67, 204, 262, 263, 279; *Statuta nec non Liber Promotionum Philosophorum...*, s. 21.

student pochodzący z miejscowości Levice w Słowacji. Jednakże w: M. Michalczyk-Haxha, *Toponimia byłego powiatu łębarskiego*, s. 86, podano także formę Lewe dla miejscowości Łeba, funkcjonującą w XV wieku w źródłach.

⁵⁹ Literą B oznaczono studentów z Bytowa, Le z Łęborka i Ł z Łeby.